

Annotation. The article provides information on the role of financial and credit risk insurance in ensuring the financial stability of the banking sector in times of crisis. The main trends and problems in the field of credit insurance are also identified. Based on the generalization method, promising directions are identified. The current situation in the banking sector and the main problems affecting credit institutions are analyzed. The role of insurance mechanisms in minimizing borrowers and increasing the financial stability of the bank is considered. Future strategies for developing credit risk insurance, in particular, improving regulatory directives, introducing innovative insurance products and expanding cooperation between banks and insurance companies. Recommendations are proposed to increase the effectiveness of insurance coverage of bank assets within the framework of the crisis.

Keywords: Insurance of financial and credit risks, bank, insurance company, financial stability, crisis.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Regulatory and governance impacts on bank risk-taking / K. Schnatterly, B. B. Clark, J. Howe, M. L. DeVaughn. *Risk Management*. 2018. № 1. P. 1–24.
2. The spillover effect of enforcement actions on bank risk-taking / S. Caiazza, M. Cotugno, F. Fiordelisi, V. Stefanelli. *Journal of Banking & Finance*. 2018. № 91. P. 146–159.
3. Кришталь Г. О. Управління фінансовими ризиками комерційних банків. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2015. № 1. С. 179–184.
4. Пірог В. В. Вплив ризиків на фінансову стійкість комерційного банку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 2. С. 173–178.
5. Христенко О. В., Федій О. В. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку. *Фінансовий простір*. 2018. № 2. С. 161–169.
6. Lecture Notes in Civil Engineering / S. Onyshchenko, A. Hlushko, O. Maslii, V. Skryl. *Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions*. 2021. Vol. 181. P. 711–724.
7. Литовченко О. Підходи до ідентифікації та оцінки фінансових ризиків підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 16. С. 398–404.
8. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/developstrategy/fintech2025> (дата звернення: 23.02.2025).
9. Косова Т. Д., Дєєва Н. Е. Корпоративні чинники інтеграції банків і страхових компаній. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського*. URL: surl.li/julhjf (дата звернення: 24.02.2025).
10. Портал відкритих даних. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <http://www.data.gov.ua> (дата звернення: 21.02.2025).

УДК 657.4

ОБЛІКОВЕ РІШЕННЯ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Н. В. Янковська, Л. Л. Гевлич

Анотація. У статті розглядаються сучасні виклики, з якими стикаються бюджетні установи України, а також можливості реагування на них інструментами бухгалтерського обліку. Зокрема, проаналізовано вплив соціально-економічних змін, воєнного стану, цифровізації та нормативних реформ на систему фінансового управління державного сектору. Досліджено проблеми впровадження автоматизованих систем обліку, переходу на міжнародні стандарти (IPSAS) та забезпечення прозорості бюджетних операцій. Особливу увагу приділено питанням незалежного аудиту, оптимізації бюджетного планування та використанню сучасних технологій, як-от блокчейн і штучний інтелект. Висвітлено ключові напрями вдосконалення бухгалтерського обліку, що сприятимуть підвищенню ефективності управління державними фінансами. Запропоновано рекомендації удосконалення бюджетного обліку, окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: бюджетні установи, бухгалтерський облік, виклики, державний сектор.

Постановка проблеми. В умовах глибоких соціально-економічних змін в нашій країні, спричинених війною, економічною нестабільністю та світовими тенденціями диджиталізації, питання ефективного бухгалтерського обліку у бюджетних установах стає надзвичайно актуальним. Саме від точності, прозорості та своєчасності фінансового обліку залежить ефективність використання державних ресурсів, контроль за витратами, залучення міжнародної допомоги та стабільність державного сектору країни загалом. Тому дослідження питань застосування облікових інструментів як засобів реагування на сучасні виклики є надзвичайно актуальним для українських суб'єктів державного сектору, зокрема бюджетних установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки в державному секторі економіки України на національному рівні жорстко регламентовані не тільки принципи, а й процедури та технології бухгалтерського обліку, у науковій дискусії небагато дослідників проблематики бюджетного обліку. Основна увага приділяється вивченню окремих напрямів оптимізації або облікових ділянок, як це роблять О. Юрченко, Н. Трибой, Н. Тополєнко, Т. Уланович, Ю. Перетятко, Д. Черняк у роботах [1–3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Узагальнення основних викликів, які стоять перед українськими бюджетними установами сьогодні, дослідниками не здійснювалося, хоча це може бути корисним як з погляду вирішення поточних проблем, так і з погляду розробки стратегії управління публічними фінансами на повоєнний період, а використання облікових інструментів є цікавим напрямом оптимізації діяльності вітчизняних суб'єктів державного сектору. Вищевикладене обґрунтовує актуальність і практичну значущість теми дослідження.

Метою статті є дослідження проблем бухгалтерського обліку у державному секторі України та розробка шляхів їх вирішення з урахуванням сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетні установи України представлені органами державної влади, місцевого самоврядування, а також організаціями, які створені ними у встановленому порядку та утримуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів [4]. Це установи, що виконують законодавчі функції, функції керування, охорони, контролю, установи освіти, охорони здоров'я, культури, наукові установи, соціальні фонди і служби. Бюджетні установи є ключовими елементами державного управління та виконують важливу роль у соціально-економічному розвитку України. Вони охоплюють сфери освіти, охорони здоров'я, науки, культури, оборони та державного управління, забезпечуючи надання суспільно значущих послуг та виконання державних функцій.

Наразі вітчизняні бюджетні установи значно відстають від приватного сектору у питанні гнучкості управління, адаптації до нових викликів та впровадження інноваційних рішень. Основні виклики, що стоять перед бюджетними установами сьогодні, представлені на рис. 1.

<i>Цифрова трансформація</i>		
Впровадження автоматизованих систем обліку та звітності	Використання електронного документообігу	Автоматизація контролю та аналізу витрат коштів
<i>Нормативні зміни</i>		
Вдосконалення НП(С)БОДС або перехід на МСБОДС	Підвищення вимог до прозорості та публічності державних фінансів	Впровадження механізмів контролю за цільовим використанням бюджетних коштів
<i>Кризові умови господарювання</i>		
Дефіцит бюджетних коштів під час воєнного стану, необхідність пріоритетного фінансування оборонних і соціальних потреб	Втрата облікових документів через бойові дії та тимчасову окупацію територій	Перехід на кризове фінансове планування та швидке реагування на зміни в бюджеті

Рис. 1. Основні виклики перед вітчизняними бюджетними установами

Для ефективного управління фінансами бюджетні установи України мають адаптувати свої бухгалтерські процеси до сучасних вимог, що включає впровадження автоматизованих систем, електронного документообігу та контролю витрат для забезпечення прозорості й оперативності фінансових операцій. Застосування сучасних ІТ-рішень допомагає скоротити ручну працю, мінімізувати помилки та підвищити ефективність управління державними фінансами. Основні системи, які наразі використовуються в бюджетних установах, такі:

- Є-Data – платформа для реєстрації бюджетних платежів і контролю державних витрат;
- ProZorro – система електронних закупівель, яка підвищує рівень фінансової прозорості;
- М.Е.Дос – програмне забезпечення для обміну електронними документами між установами та державними органами;
- АС «Казна» – автоматизована система обліку та виконання державного бюджету.

Водночас наразі відсутні ефективні ППП, які б могли автоматизувати облік та управління та замінили ІС Підприємство, заборонену у державному секторі економіки з 2017 р. Гостра потреба у підвищенні достовірності, своєчасності, прозорості бюджетного обліку під час воєнного стану підіймає цю проблему на національний рівень. Розробка подібного програмного продукту та забезпечення ним бюджетних установ на безоплатній основі має стати пріоритетом Міністерства цифрової трансформації України.

Основними кроками впровадження електронного документообігу в бюджетних установах має стати перехід на електронні документи, використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) для підтвердження операцій, створення цифрових архівів фінансової документації, що запобігає втратам даних, зменшує витрати на друк, зберігання та пересилання документів.

Бюджетні установи повинні забезпечувати цільове використання фінансів, що потребує сучасних підходів до контролю витрат, а саме:

- аналізу бюджетних витрат за допомогою цифрових платформ і звітності;
- використання ризик-орієнтованого аудиту для запобігання корупційним схемам;
- оптимізації державних закупівель через електронні системи моніторингу.

Сучасні технології відіграють ключову роль у розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах України. Диджиталізація сприяє підвищенню ефективності управління фінансами, мінімізації помилок, підвищенню прозорості та оптимізації процесів контролю і може бути здійснена у таких напрямках:

1) використання хмарних технологій та Big Data, що надасть доступ до облікових даних у реальному часі, допоможе оцінювати фінансові ризики та прогнозувати витрати, забезпечить автоматичне оновлення інформації між державними установами;

2) перехід на електронний аудит та онлайн-інструменти звітності, що дасть змогу аналізувати великі обсяги даних, швидко виявляти помилки чи шахрайство, скоротить час на підготовку та подання документів до контролюючих органів, забезпечить автоматичний обмін інформацією про надходження та витрати;

3) підвищення кібербезпеки шляхом захисту персональних та фінансових даних через багаторівневу автентифікацію, використання сертифікованих програмних рішень для запобігання хакерським атакам, розвиток систем моніторингу кіберзагроз для їх вчасного виявлення та нейтралізації.

У майбутньому бухгалтерський облік у державному секторі України має розвиватися в напрямі автоматизації, впровадження міжнародних стандартів і штучного інтелекту, як це показано у табл. 1. Це дасть змогу підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами, забезпечити прозорість фінансової діяльності та зменшити ризики корупції.

Таблиця 1

Напрями реформ у державному секторі економіки України

Напрямок	Приклади реформ
Забезпечення прозорості та підзвітності державних фінансів	1. Розширення електронного урядування через інтеграцію фінансових даних з державними системами контролю (e-Data, ProZorro, Держказначейство). 2. Запровадження відкритих фінансових звітів через їх публікацію у відкритому доступі. 3. Розвиток електронного контролю витрат шляхом автоматизованого аналізу державних закупівель і фінансових операцій
Впровадження міжнародних вимог до фінансової звітності	1. Перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державних установ (IPSAS) [5]. 2. Оптимізація плану рахунків відповідно до міжнародних вимог. 3. Зменшення бюрократичних процедур через спрощення механізмів звітності
Залучення інноваційних технологій у державні фінанси	1. Використання штучного інтелекту (ШІ) для аналізу фінансових даних – прогнозування витрат і доходів, автоматизації аудиту. 2. Використання блокчейну для державних фінансів з метою створення надійної системи обліку, що унеможливило б підробку даних. 3. Автоматизоване бюджетне планування для зменшення людського фактора в процесах розподілу фінансів

Джерело: розроблено автором

Також треба пам'ятати про роль незалежного аудиту у забезпеченні довіри до фінансових даних. У повоєнній економіці аудит стане обов'язковим інструментом перевірки прозорості, ефективності та законності використання бюджетних коштів, залучених інвестицій, коштів донорів та міжнародних інститутів у процесі відбудови національної економіки, зокрема за напрямками:

1. Підвищення прозорості та підзвітності – для забезпечення об'єктивного аналізу використання бюджетних коштів, публічності фінансової інформації, перевірки звітності на відповідність законодавству.

2. Запобігання корупції та фінансовим зловживанням через виявлення нецільового використання коштів, завищені витрати та можливі махінації, перевірку державних закупівель на відповідність принципам прозорості та добросовісної конкуренції, використання сучасних технологій для виявлення підозрілих транзакцій.

3. Оптимізації бюджетного планування та ефективності витрат через виявлення надмірних витрат або неефективних фінансових схем, перерозподіл коштів на пріоритетні потреби, запровадження антикризових заходів та уникнення нераціональних витрат.

4. Вдосконалення фінансового управління та звітності на основі аудиторських висновків.

5. Забезпечення фінансової стійкості у кризових умовах.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. Функціонування бюджетних установ в умовах кризи вимагає адаптації фінансового управління до швидкозмінних умов.

2. Оптимізація бюджетного планування та управління фінансами передбачає використання сучасних аналітичних інструментів, прогнозування витрат та впровадження ризик-орієнтованого підходу до розподілу державних коштів.

3. Ключовими пріоритетами у реформуванні облікової системи бюджетних установ та удосконалення бюджетного управління загалом є диджиталізація бухгалтерського обліку, імплементація міжнародних стандартів (IPSAS), забезпечення фінансової прозорості.

Оцінка впливу незалежного аудиту на ефективність використання бюджетних коштів буде напрямом подальших досліджень.

Abstract. The article examines the current challenges faced by Ukrainian budget institutions, as well as the possibilities of responding to them using accounting tools. In particular, the impact of socio-economic changes, martial law, digitalization and regulatory reforms on the public sector financial management system is analyzed. The problems of implementing automated accounting systems, transitioning to international standards (IPSAS) and ensuring the transparency of budget operations are investigated. Particular attention is paid to the issues of independent audit, optimization of budget planning and the use of modern technologies, such as blockchain and artificial intelligence. Key areas of accounting improvement are highlighted, which will contribute to increasing the efficiency of public finance management. Recommendations for improving budget accounting are proposed, and prospects for further research are outlined.

Keywords: budget institutions, accounting, challenges, public sector.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юрченко О. В., Трибой Н. С. Проблеми та перспективи інформаційного забезпечення управління в системі обліку бюджетних установ. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (22–23 березня 2022 р.). Ч. 2. Львів, 2022. С. 213–219. URL: <https://surl.li/elhtqp>
2. Тополенко Н. М., Уланович Т. Ю. Особливості обліку запасів у бюджетних установах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 28, ч. 2. С. 111–115.
3. Перетятко Ю., Черняк Д. Автоматизація бухгалтерського обліку бюджетних установ. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 1(22). С. 141–149. DOI: 10.25140/2410-9576-2021-1(22)-141-149.
4. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. № 2542-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements. 2024. URL: <https://www.ipsasb.org/publications/2024-handbook-international-public-sector-accounting-pronouncements>